

Gart der Gesundheit: augentrost.

Geschreven en vertaald door Nico Koomen.

augentrost clx Ca

Eufragia latine· arabice herba adhill·

(Der meister paulus beschreibet uns in seinem büch in dem capitel eufragia und spricht· dz dijs seÿ ein kraut und seÿ gleich an dem stam dem ysof allein die stengel von augentrost haben ein vielfarbe und hat nit este und kleine bleter und hat blümen die sind weißfarbe· (Dioscorides [202] spricht das dises kraut anders nyendert gebraucht sol werden dan zu den augen· (Von dem kraut wasser gebrant und die augen damit gewaschen machet sy fast klare und stercket dz gesicht· Item dises kraut gestossen und den safft gestrichen umb die augen machet sy klare und schône·

(1) **Ogentroost**, 160ste kapittel.

Eufragia Latijn. Arabisch herba adhill.

(**Euphrasia officinalis**)

De meester Paulus beschrijft ons in zijn boek in het kapittel eufragia en spreekt dat dit is een kruid en ze lijkt aan de stam op de hysop, alleen de stengels van ogentroost hebben een veelkleur en heeft geen twijgen en kleine bladeren en heeft bloemen die zijn witkleurig.

(2) Dioscorides [202] spreekt dat dit kruid anders nergens gebruikt zal worden dan tot de ogen. Van het kruid water gebrand en de ogen daarmee gewassen maakt ze erg helder en versterkt dat gezicht. Item, dit kruid gestoten en dat sap gestreken om de ogen maakt ze helder en schoon.

Vorm.

Bladen zijn eivormig en diep getand die tegenover elkaar staan. Is weinig vertakt, op goede gronden meer en hoger, 5-15cm. Bloemen zijn okselstandig en glad. In mei/september zie je lila bloembladen op een witte ondergrond, soms met wat geels. Eenjarig. Groeit als halfparasiet op droge weiden waar het gras niet in overvloed groeit en lichte bossen.

Naam.

(1) Dodonaeus; 'Al lang geleden is dit kruid Eufrasia genoemd geweest, de nieuwe schrijvers noemen dat Euphrosyne. Sommige noemen dit gewas Ocularis en Ophthalmica al of men oogkruid zei omdat het voor de ogen zo nuttig en behulpzaam is en daarom wordt het ook van de Hoogduitsers Augentrost en van de Nederduitsers ogentroost genoemd, de Engelsen noemen het eyebricht, dat is te zeggen het licht der ogen'.

Euphrasia komt van Grieks *euphraino*: verlichten, naar de fabel dat het blindheid kon genezen. De genezende eigenschap zou door zwaluwen ontdekt zijn die er hun jongen mee voerden als die last hadden van zere ogen. Dit werd door de mensen gezien en nagevolgd. Dit vooral omdat de donkere

vlek midden in de bloem op de menselijke pupil leek. (signatuurleer)

H. Hildegard beschreef het als Frastica.

Gebruik.

Herbarijs; ‘Eufragia is een smal kruidje en groeit een zeventien cm lang en draagt witte bloemen als muur en is koud in de eerste graad. (2) Ze verheldert de ogen, daarom is het goed in andere waters die naar de ogen gaan. En men maakt er water van voor de ogen en het verkoelt de ogen en verzacht ze. En is goed tegen hete blaren en tegen hete lever en geelzucht en hete maag, ja water daarvan gemaakt met andijviewater’.

Dodonaeus; ‘‘Ogentroost is heet en droog van aard, nochtans is de droogte daar opmerkelijker in dan de hitte.

(2) Ogentroost wordt in de gebreken van de ogen zeer geprezen en veel gebruikt. Dit kruid kan alleen en op allerlei manieren gebruikt het gezicht bewaren, vermeerderen en als het ziek is versterken en op zijn oude stand weer brengen. Men geeft dat allerbeste als het tot poeder gebracht of gestampt is en daar wordt dikwijls noch zoveel venkelzaad bijgevoegd met wat foelie of Macis, wat de inwendige schors van notenmuskaat is, dun en goed van reuk en dan wordt daar zoveel suiker bij gemengd als dat alles tezamen weegt. Van deze menging een lepeltje, hetzij alleen, hetzij met wat lichte en zwakke wijn wordt van sommige ’s morgens met nuchtere mond en de tijd van vele dagen, ja soms ook maanden gebruikt met grote baat en nuttigheid in de gebreken van het gezicht.

Ogentroostwijn. Men maakt men van dit kruid in de wijnmaand een wijn die als het door oude lieden gebruikt wordt hun gezicht zo versterken en verlichten kan dat ze weer jonge ogen schijnen gekregen te hebben en zo wordt hun daarmee alle beletsel en gebrek van de ogen afgenomen, vooral als die ogen met overvloedige waterachtige rauwe vochtigheden bezet en belemmerd zijn als Arnoldus Villanovanus schrijft.

Dit kruid heeft een bittere, drogende en verwarmende smaak en is vooral nuttig tegen de schemering, tranen, duisterheid, verkoudheid en ziekte van de ogen en het gezicht, zowel van buiten daarop gelegd als van binnen ingenomen.

Men maakt poeder van de gedroogde bladeren wat dikwijls ingenomen met de dooier van een ei of alleen of met Aloë gemengd en met water van venkel of van ijzerkruid ingenomen versterkt ze de zieke ogen en helpt ze wonderbaarlijk.

Tegen hetzelfde wordt zeer geprezen de wijn daar klaaroge lange tijd in geweekt heeft of haar poeder met wijn gebruikt. Maar het poeder alleen of het water daar dat in gekookt is, zonder wijn, is duidelijk beter dan de wijn van klaaroge zoals we door ervaring bevonden hebben omdat de wijn door zijn dampen de hersens vult en de catarren verwekt, maar om zulks te schouwen moet men de wijn met venkelwater mengen of temmen of er suiker in doen.

Want Lobel betoont dat men de wijn daar veel ogentroost in geworpen is niet teveel moet vertrouwen en hij zegt; ‘we hebben gezien dat een van ons medegezellen in Zwitserland die dat niet meer dan drie maanden gebruikt heeft bijna beide zijn ogen heeft verloren die door de fluxien of verkoudheid geheel verdrukt zijn waar hij tevoren niets anders dan wat tranende ogen had waarom dat veel zekerder is het poeder of afkooksel ervan zonder wijn te gebruiken in diergelijke gebreken.

Daarom zal men van dit kruid mogen onthouden dat men dat liever in koude verkoudheid gebruikt dan in hete en sommige zeggen dat de wijn van ogentroost die Arnoldus Villanovanus en anderen zo zeer geprezen hebben meer schaadt dan helpt in diegene die geen grote menigte van geesten die tot het gezicht dienen hebben.

Dezelfde Arnoldus Villanovanus verklaart dat hij door langheid des tijd een oude man die het gezicht verloren had genezen heeft door dikwijls de bladeren van klaaroge zowel groene als droog te gebruiken en zowel in spijs als in drank. En men bevindt dat er vele mensen geweest zijn die door het lang gebruik van dit kruid hun bijna verloren gezicht weer gekregen hebben en anderen die zonder bril vrijwel niets zien konden door het steeds gebruik er van de bril gelaten hebben, dan het werkt gewoonlijk best in de vette lichamen die vol slijmerige vochtigheden steken. Men geeft het poeder van ogentroost in de gebreken van de ogen de zwaarte van een drachme met wijn, nuchter en vele dagen en maanden lang op deze navolgende manier. Men neemt ogentroost en venkel, van elk twee ons, foelie een scrupel, en men doet daarbij zoveel suikerkandij als dit alles tezamen weegt en men

maakt daar een poedertje van.

Van buiten dient dit kruid of alleen of in wijn gekookt tegen de schemeringen en andere diergelijke gebreken. Of men gebruikt het sap daarvan en het water dat er van gedistilleerd is wordt van sommige ook zeer geprezen.

Ogentroost is zeer krachtig om de memorie te versterken en het vergeten te genezen. Als men daar wat zout van ammoniak bij doet en dit een nacht te weken zet in water, goed omroeren, dan is dat water zeer goed om de geelzucht te genezen.

Men gebruikt de wortel van dit kruid niet alleen, dan men kookt het hele kruid goed tezamen in wijn en men gebruikt die wijn om de pokken te genezen, te weten voor diegene die niet zonder wijn kunnen leven.

Als men dit kruid met wortel en alles in water kookt en daarvan een bad maakt en daarin de pokkige mensen laat zweten is hun dat zo nuttig als enig ding in die ziekte mag wezen.

Men maakt ook een loog van dit gehele kruid dat verbrand is die in de holle tanden zeer goed is, warm in de mond genomen en verdrijft ook alle tandpijn.

Als iemand de reuk begint te verliezen dan zal hij de neus met het sap van dit kruid dikwijls van buiten bestrijken en zal daar grote baat in vinden.

Dat zelfde sap is zeer goed om de bleinen of blaren die in de mond komen te genezen.

Als men de bladeren in olie legt en die zo tezamen een tijd lang in de zon zet dan kan men met die olie alle niet geneesbare wonden genezen en ook de pijn in de zijde verdrijven door het van buiten er alleen mee te bestrijken

De wijn daar de bloemen van ogentroost in gekookt hebben is een bijzonder ding om de vrouwen die gaan kraken en kwellen en een slechte kleur hebben te genezen'.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl/> en : <http://www.volkoomen.nl/>